

Брык М. М. Иноязычные слова в художественном тексте (на материале романов Э. Сафарли и Л. Морроу).

В условиях глобализации и активизации межнациональных отношений становится необходимым изучение культуры других народов. Писатели, следуя современным тенденциям, открывают для своих читателей особенности жизни и быта представителей других национальностей, что влечет за собой использование безэквивалентной лексики в тексте произведения. В статье исследуются особенности использования и адаптации иноязычной лексики в современных русскоязычных и англоязычных текстах.

Ключевые слова: иноязычные слова, безэквивалентная лексика, экзотизмы, варваризмы.

Bryk M. M. Foreign Words in Literary Text (based on Novels of E. Safarli and L. Morrow).

The studying of other nationalities and their cultures becomes very important as a result of globalization and development of international communication. Literature has always been the reflection of time and culture. Modern writers describe peculiarities of life and daily routine of people from other countries, which causes the use of foreign words in their texts. As a rule, foreign words in literary texts are stylistic means, which create national atmosphere and demonstrate the level of the author's knowledge. In most cases, foreign words, which are used to denote the specific things of foreign culture, do not have equivalents and need special presentation in order to avoid misunderstanding and to express the idea they are supposed to convey. Becoming an essential part of the literary text, these lexical units very often adopt the image of the recipient language and function according to its phonetic and grammar rules. Depending on the degree of this adaptation foreign words can be divided into barbarisms and exotisms. The article deals with the analysis of usage and adaptation of foreign words in the space of modern Russian and English literary texts.

Keywords: foreign words, non-equivalent lexis, exotisms, barbarisms.

УДК 811.111:811.161.2

**Вайноренс І. П.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

КОЛОКАЦІЇ З КАУЗАЛЬНОЮ ДОМІНАНТОЮ “ЕФЕКТ” В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

У статті представлено зіставний аналіз колокацій з каузальною домінантою “ефект” у двох неблизькостпоріднених мовах. Уточнено визначення поняття “колокація”, виокремлено та ідентифіковано типи колокацій з лексемою effect в англійській та лексемою ефект в українській мовах. За результатами дистрибутивного аналізу колокацій з каузальною домінантою “effect” в англійській мові встановлено сім (7) типів колокативних сполучень, а з каузальною домінантою “ефект” в українській мові – дев’ять (9) типів. Отримані дані свідчать про наявність спільних і відмінних типів колокацій у мовах зіставлення, знання яких сприятиме запобіганню помилок при перекладі у процесі формування іншомовної комунікативної компетенції.

Ключові слова: колокація, каузальна домінанта, типи колокацій із лексемою ефект, іншомовна комунікативна компетенція.

Антропоцентричний підхід до аналізу лінгвістичних та екстралінгвістичних явищ, пов’язаних з модифікацією базових основ методології наукових досліджень, визначає перехід від лінгвістики “іманентної”, орієнтованої на розгляд мови “в самій собі і для себе”, до лінгвістики антропологічної, яка передбачає вивчення мови у тісному зв’язку з людиною, її мисленням, свідомістю, духовно-практичною діяльністю [5, с. 8].

На тлі розгляду мови як засобу оформлення і трансляції думки (О. М. Аматов, Г. ван де Коут, Е. Нейлеман, В. Г. Пасинок та ін.) особливої важливості набуває

вивчення каузальних відношень в аспекті картування навколишньої дійсності носіями різних мов [10, с. 88]. Саме такі розвідки, які є дотичними до розв'язання проблем взаємозв'язку мови і мислення, мови та свідомості [4; 6; 7; 8], входять до кола актуальних для лінгвістичної науки праць.

Дослідження каузальних відношень безпосередньо пов'язане з подальшим вивченням категорії каузальності та каузального комплексу як ментально-логічного конструкту, що репрезентує цю категорію у свідомості індивіда [9, с. 73–74]. Отже, каузальність вивчалася в багатьох аспектах: описувалися каузальні прийоми та сполучники (Н. Є. Леміш, Е.-О. Хааг), каузальні відношення аналізувалися на рівні простого (В. В. Жданова, Т. А. Яценко, інші) і складного речень (О. П. Зеленська, Н. М. Корбозерова, Н. Є. Леміш, інші), на рівні тексту (М. О. Пахомова, Л. В. Шкодиш), а також з точки зору функціонального підходу (О. М. Амагов, О. В. Бондарко, Р. М. Теремова), ретельно розроблялась семантика каузативних конструкцій (В. П. Недялков, Г. Г. Сильницький, О. П. Комаров) тощо. До безпосередніх конститuentів (=каузальні домінанти) каузального комплексу, слідом за Н. Є. Леміш [9, с. 73–79], відносимо такі: причину, підставу, умову, поступку, мету, ефект, висновок, результат, наслідок, засіб. Пропонована розвідка присвячена висвітленню специфіки сполучення (колокативного оточення) каузальної домінанти “ефект” як складової каузального комплексу, виявлення якої в навколишній дійсності є завжди унаочненим для спостерігача.

Мета статті полягає в ідентифікації колокацій з каузальною домінантою “ефект” в англійській та українській мовах.

Завдання:

- уточнити дефініцію поняття *колокація*;
- виокремити зі словників англійської та української мов колокації з лексемами *effect* та *ефект*;
- встановити типи колокацій у досліджуваних мовах.

Згідно з визначенням О. С. Ахманової, слово у словнику представлене в його формальному значенні, тобто поза контекстом, без певної мовленнєвої ситуації [15]. Проте, в дійсності людина оперує не окремими словами, а їх комбінаціями, в яких денотативне значення слова визначається конотаціями на семантичному, граматичному, синтаксичному та лексичному рівнях. Отже, кожна лексема має свій набір значень, на основі яких вона може утворювати колокаційні сполучення.

У сучасній лінгвістиці не існує єдиного погляду на визначення терміна *колокація*. Традиційно під *колокаціями* розуміють “невипадкову сполуку двох та більше лексичних одиниць, характерну для мови загалом (текстів будь-якого типу), так і певного типу текстів (чи навіть вибірки текстів)” [12].

За Дж. Р. Фьорсом, *колокації* – це характерні сполуки слів, що часто зустрічаються в мові, “поява яких поряд одне з одним полягає у регулярному характері взаємного очікування й задається не граматичними, а суто семантичними чинниками” [11]. Тут під *колокацією* розуміються сполучення слів, у складі яких один компонент (базовий або зв'язаний) визначається змістом, темою повідомлення та фразеологізує сполучення (наприклад, *приймати рішення, брати до уваги*), а інший компонент (вільний) характеризує базове слово і є семантично ключовим [2, с. 77]. У поданих словосполученнях базовий компонент є аргументом, а інший (або інші, якщо йдеться про багатослівну колокацію) – колокатом, у певному розумінні “функцією” від даного аргументу [1, с. 14–15]. Причому лексичне значення колоката відрізняється від основного значення (або основних значень) цього слова в лексичній системі мови, іншими словами, – значення колокації не дорівнює сумі значень складових.

Існують також інші підходи до класифікації колокацій. Наприклад, Е. Бялек пропонує розрізняти три (3) головні групи колокацій: 1 – дієслівно-іменні (*verbal-nominal*), 2 – атрибутивні (*attributive*), 3 – прислівникові (*adverbial*), кожна з яких, у свою чергу, поділяється на підгрупи [3, с. 230]. Дослідниця інтерпретує колокацію як “стале словосполучення з постійними еквівалентами в мові перекладу” [3, с. 231].

М. Бенсон, Е. Бенсон та Р. Ілсон пропонують класифікувати граматичні та лексичні колокації, при чому граматичні колокації нараховують понад двадцять шість (26) типів комбінацій: N+Prep, N+toV, N+that- clause, Prep+N, Adj+Prep, PredAdj+toV, Adj+that-clause та дев’ятнадцять (19) дієслівних структур (V-patterns) [16, с. 54–58]. У свою чергу лексичні колокації не місять граматичних елементів та описуються сьома (7) типами: V+N / Pron (Prep-phrase), Adj+N, N+V, N+N, Adj+Adj, V+Adv [16, с. 59–60]. Слід зауважити, що вищеподана класифікація лексичних колокацій знайшла продовження в розробках різних авторів, наприклад, С. Барч [14].

У статті під колокацією розуміємо мінімальну структурну одиницю, що складається з двох компонентів: базового і вільного. При цьому вільний формує лівобічну або правобічну сполучуваність базового компонента.

Передуючи власне аналізу колокацій з каузальною домінантою “ефект” на матеріалі словників англійської та української мов, відзначимо факт спільного походження лексем *effect* і *ефект*. В англійській мові *effect* є запозиченням з латини через старофранцузьку мову (зафіксована у тринадцятому сторіччі): спочатку зі значенням “execution or completion (of an act)” (виконання або завершення (дії / акту)), у значенні “impression produced on the beholder” (враження, справлене на спостерігача) використовується з 1736 року, а як “sense in stage effect, sound effect, etc.” (відчуття від сценічного, звукового ефекту тощо) вперше зафіксоване у 1881 році [22]. В українській мові слово *ефект* походить від латинського *effektus* “виконання, дія, вплив, результат”, пов’язане з дієсловом *efficio* “виготовляю, виконую, призначаю, доводжу” (*efficere* – “робити, спричинювати”), утвореним за допомогою префікса *ex-* (>*ef-* внаслідок асиміляції) “з-” від дієслова *facio* “роблю” [18].

Праформа для обох лексем є спільною, оскільки складається з префіксу *ex, ē, es-* (“з, віддалений, далеко”) < PIt. **ez, *eks* (“з”) < PIE **h₁egh, *h₁eghs* (“з”) та дієслова *facere* (*faciō* “робити”) < PIt. **fak-i, *fek / *fak* (“зробити, зробив”) < PIE **d^heh₁-* (“зробив”); **d^hh₁-k-* (“робити”), **d^hh₁-k-i* [9, с. 133].

Цікаво, що в англійській мові лексема *effect* має подвійну частиномовну приналежність, тобто є як іменником, так і дієсловом, а в українській мові – лише іменником. Акцентуємо, що у статті проаналізовано колокації, які включають тільки іменники (в обох мовах). Також зауважимо, що складовою колокації не вважаємо артиклі англійської мови через їх відсутність в українській мові.

З дистрибутивного аналізу даних словникових статей як англійської, так і української мов очевидно, що каузальна домінанта “ефект” може утворювати граматичні [14] лівобічні / правобічні сполучення з певними дієсловами, прикметниками, прийменниками, займенниками, сполучниками, вводять підрядні речення, а також лексичні [13], що використовуються для опису різних видів ефекту в академічному дискурсі (психологічному, медичному, діловому тощо), детальний розгляд яких не визначається метою та завданнями дослідження.

В *Oxford Collocation Dictionary* ілюструються різні колокаційні комбінації (див. далі) з лексемою *effect* в ролі іменника, що розділяються на чотири групи залежно від значення: 1) “change that is caused by sth” (зміна, що спричинена чимось); 2) “use of an official rule / plan, etc.” (виконання офіційних правил / планів тощо); 3) “impression that a speaker / book / film, etc. gives” (враження, яке справляє мовець / книжка / фільм

тощо); 4) “techniques used when making sth” (техніки, що використовуються при активації певних процесів) [23]. Подібне визначення представлено також у *Macmillan Dictionary*: “effect...a change that is produced in one person or thing by another~effect on / upon: Scientists are studying the chemical’s effect on the environment.~have an effect on something: Any change in lifestyle will have an effect on your health.~have some / little / no effect: The NAFTA agreement has had little effect on the lives of most Americans.~an adverse / beneficial effect (=a bad / good effect): East German companies were suffering the adverse effects of German economic union.~reduce / counter the effect(s) of something: Relaxation can reduce the negative effects of stress on the immune system” [21].

У словниках української мови [19; 20] подано таке визначення лексеми *ефект*: “1. Сильне враження, викликане ким-, чим-небудь. 2. Результат, наслідок яких-небудь причин, сил, дій, заходів. 3. перев. мн. Засоби, прийоми, пристосування, за допомогою яких створюється враження, ілюзія чого-небудь. 4. Фізичне явище” [19; 20].

Зіставляючи вищенаведені словникові дефініції, можна зробити висновок про аналогічну інтерпретацію лексем *effect* та *ефект* в обох мовах, але подібне семантичне навантаження не дає коректного уявлення про використання аналізованих лексичних одиниць в англійській та українській мовах з метою навчання іншомовної комунікативної компетенції та при перекладі. Вирішенню окресленої проблеми сприяє дистрибутивний аналіз колокацій з каузальною домінантою “ефект” у мовах вивчення. Задля підвищення об’єктивності результатів дослідження аналіз здійснюється на матеріалі трьох словників з кожної з мов.

Колокації з каузальною домінантою “effect” в англійській мові.

У *The BBI Combinatory Dictionary of English* загальна інформація про “effect” представлена таким чином: “**effect** n. [‘efficacy’] [‘influence’] 1. to have, to produce an e. on 2. to heighten an e. 3. to take e. (the drug took e.) 4. to feel an e. (I feel the e. of the narcotic) 5. to mar; negate, nullify; sleep off the e. (of smt.) 6. an adverse; beneficial; salutary; calculated; cumulative; deleterious, harmful; desired; dramatic; exhilarating; far-reaching; hypnotic; limited; marginal; minimal; net; practical; profound e. 7. a domino; greenhouse (‘warming of the earth’s surface’); halo (‘overly favorable judgement based on irrelevant factors’); knock-on (BE) (‘additional’); placebo; retroactive; ripple (‘gradually spreading influence’); side e. 8. an e. wears off 9. to little e. [‘operation’] 10. to put into e. (to put new regulations into e.) 11. to go into, take e. (when does the new law take e.?) 12. in e. (the ordinance is still in e.) [‘desired impression’] 13. for e. (she said that purely for e.) [‘meaning’] 14. to the e. (he said smt. to the e. that he might be late; words to that e.) [‘reality’] [‘practice’] 15. in e.” [24].

Вищенаведений матеріал свідчить, що каузальна домінанта “ефект” входить до складу колокацій, де лівобічна сполучуваність репрезентується цілою низкою дієслів ([V + Neffect]), наприклад, **to have an effect, to produce an effect, to feel the effect, to mar an effect**. Також вона утворює колокаційні сполучення з такими прикметниками ([Adj + Neffect]), як **an adverse effect; beneficial effect; salutary effect; calculated effect; cumulative effect; deleterious effect, harmful effect; desired effect; dramatic effect; exhilarating effect; far-reaching effect; hypnotic effect; limited effect; marginal effect; minimal effect; net effect; practical effect; profound effect** тощо.

Окрему групу складають колокації з прийменниками **in, for, into** ([Prep + Neffect]). Слід зазначити, що перед прийменником **into**, як правило, вживаються дієслова **to put, to come**.

Правобічна структура представлена колокацією зі сполучником “that”, що приєднує підрядне речення [Neffect+that-clause]: “He said something to the effect **that** he might be late” [24].

Колокації для лексеми *effect* у *Macmillan Dictionary* [21] включають прикметники, дієслова, прийменники та окремі сполучення.

Лівобічні:

а) з прикметниками: [Adj+ Neffect]: “**adverse, beneficial, cumulative, damaging, detrimental, dramatic, harmful, immediate, knock-on, major, negative, positive, profound, serious, significant, substantial**~... an appearance or reaction that is deliberately produced, for example by a writer, artist, or musician: The bold colours in this room create **a dramatic effect**” [21];

б) з дієсловами: [V + Neffect]: “**get/produce/achieve an effect**: Students should learn how they can achieve different stylistic effects in their writing” [21];

в) з прийменниками: [Prep +Neffect]: **into**: “The law came **into effect** on New Year’s Day~ **for**: ‘Still...’ she said and paused **for effect in effect**: *In effect*, this means we’ll all have to work longer hours for the same pay ~effect **from**”; **with** “with effect from: *Trade sanctions have been imposed with effect from April 1*” [21];

г) з вказівними займенниками: [to Pron dem +Neffect]: “to **this/that effect** used for showing that you are giving a general idea of what someone said instead of their actual words: Harry murmured something to **the effect** that they would all meet Margaret soon enough. Then Sally said, ‘Who is this then?’ or words to **that effect**” [21].

Правобічна структура представлена колокаціями з прийменниками [Neffect + Prep]: “**effect of the possible serious side: effects of this drug**”, “**effect from: The new timetable**” [21].

Варто зауважити, що лівобічні й правобічні структури з прийменниками виражають різні відмінникові зв’язки, що обов’язково мають бути враховані при перекладі.

Грунтуючись на матеріалі, зафіксованому в *Oxford Collocation Dictionary* [23], також виявлено лівобічні та правобічні типи колокацій з лексемою “effect”.

До лівобічних відносяться:

– атрибутивні колокації [Adj+ Neffect]: “**decisive, dramatic, far-reaching, important, marked, powerful, profound, significant, strong** / **marginal, minimal, modest, negligible** / **chief, main, major, principal** / **full** The full effects of the new tax have not yet been felt. / **apparent, appreciable, detectable, discernible, measurable, noticeable, visible** / **likely, possible, potential, predictable, probable** / **subtle** / **disproportionate** / **residual** / **adverse, catastrophic, crippling, damaging, debilitating, deleterious, destructive, detrimental, devastating, disastrous, harmful, ill, negative, serious, traumatic, undesirable, unfortunate** the **crippling** effect of sanctions on the economy He didn't seem to have suffered any ill effects from his fall. / **beneficial, positive, salutary** / the desired We had problems with mosquitoes, but this spray had the desired effect. / **magical, remarkable** Giving up smoking had a magical effect on his stamina. / **immediate** / **direct, indirect** / **short-term** / **lasting, long-term, permanent** / **domino, knock-on, ripple, spin-off** Any delay in delivery of materials will have a knock-on effect throughout the production process. (see also side effect) / **practical** / **aggregate, combined, cumulative, net, overall** / **qualitative, quantitative** / **cohesive** / **divisive** / **deterrent, disincentive** The deterrent effect of the death penalty has long been questioned. Heavy taxation has a disincentive effect. / **calming, hypnotic, soothing, soporific** / **curative, restorative, therapeutic** / **placebo** / **inflationary** / **corrosive** / **greenhouse** policies to reduce emissions of gases which cause the greenhouse effect; **dramatic, start ling, striking, stunning** / **maximum, optimum** / **overall** The overall effect of the painting is overwhelming **the desired** I found that by adding white I could achieve the desired effect” [23]. Наведені прикметникові колокації формують певні групи на

позначення якісної / емоційної / фізичної характеристики ефекту, наприклад: *maximum* – максимальний, *long-lasting* – довготривалий, *dramatic* – вражаючий;

– дієслівні колокації [V + Neffect]: “**bring about, exert, have, produce** The drug exerts a powerful effect on the brain. | **take** The medicine started to take effect after a few minutes. | **feel, experience, suffer (from)** Women feel the effects of alcohol more quickly than men. | **recover from / observe / show / assess, determine, estimate, examine, measure, study / ameliorate, cushion, lessen, minimize, mitigate, reduce, soften** to minimize the effects of economic change | **cancel out / counter, counteract, offset / compound, magnify, maximize / avoid / be worried about, fear / underestimate / ignore; come into** The new regulations come into effect next month **give (sth), have** The stage lighting gives the effect of a moonlit scene. | **achieve, create / enhance, heighten / mar, spoil**” [23].

З наведених ілюстрацій можна зробити висновок, що дієслова також поєднані у групи залежно від змістового навантаження ефекту, який виникає або має виникнути як наслідок;

– прийменникові колокації [Prep + Neffect]: “**in** ~ The border closure meant, **in** effect, that no trade took place between the countries. ~ Some laws from the eighteenth century are still **in** effect. | **with** ... ~ The plague struck London again with devastating effect. ~ The bank has cut interest rates with immediate effect. | ~ **on/upon** The dry weather had an adverse effect on the potato crops. | **for** ... ~ ‘You know why I’m here?’ Doug paused for maximum effect. | **to** ... ~ She uses animal sounds **to** startling effect in her music”. | **into** bring sth **into**, put sth **into** The recommendations will soon be put into effect” [23]. Відзначимо, що значення лексеми “effect” в цій групі колокацій наближається до слова “чинний” (*in* effect);

– займенникові колокації [to Pron_{dem} + Neffect]: “**to this/that** ~ They told us to go away, or words **to that** effect” [23]; [PronNeg + Neffect] у синонімічному контексті: “**to little/no effect** The air-conditioning came on, **to little effect**” [23];

– сполучникові колокації [Conj + Neffect]: “**cause and effect** key historical concepts such as **cause and effect**” [23].

Правобічна структура представлена колокаціями з прийменниками [Neffect + Prep]: “**spread / last / wear off** : How soon will the effects of the drug wear off?” [23]; зі сполучним словом *which* (яке може випускатися), що приєднує підрядне речення [Neffect + (which-clause) [Pron_{pers}]]: “**aim at**: That is precisely the effect I was aiming at” [23] → That is precisely the effect (**which**) I was aiming at”.

Отже, за результатами дистрибутивного аналізу трьох словників англійської мови [21; 23; 24] і подальшого їх зіставлення було встановлено спільні та відмінні типи колокацій з каузальною домінантою “effect”, а саме: п’ять (5) типів колокацій з лівобічною сполучуваністю і два (2) – з правобічною. Спільними є три лівобічні типи колокацій: [V + Neffect], [Adj + Neffect], [Prep + Neffect], оскільки вони наявні у всіх трьох словниках, які підлягали аналізу. Цікаво, що було виявлено дванадцять (12) спільних атрибутивних колокацій з лівобічною сполучуваністю ([Adj + Neffect]: *adverse, beneficial, cumulative, harmful, far-reaching, dramatic, devastating, disastrous, immediate, knock-off, profound, serious*); п’ять (5) дієслівних ([V + Neffect]: *to have, to feel, to make, to produce, to take*); три (3) прийменникових ([Prep + Neffect]: *in, into, for*), що дає підстави презентувати їх як колокаційні прототипи з каузальною домінантою “effect” в англійській мові.

Окремо акцентуємо на наявності лексичних груп колокацій, значення яких визначається певним типом академічного дискурсу (наприклад, *side effect, domino effect, the butterfly effect, the greenhouse effect* та ін.). Структурна та семантична

інтерпретація таких колокацій у галузевих словниках створює поле для окремого дослідження.

Колокації з каузальною домінантою “ефект” в українській мові.

Зауважимо, що в українській мові розмаїття колокацій з каузальною домінантою “ефект” представлено набагато бідніше. З-поміж проаналізованих нами колокаційних сполучень виділено такі лівобічні структури:

– займенникові [Pron_{pers} + Нефект], де іменнику *ефект* передуює особовий займенник у давальному відмінку: “Я так коротко описую останню сцену, що тільки різке, грубе слово викличе потрібний **мені** ефект” [19, с. 492] або універсальний займенник (що узагальнює) [Pron_{univ} + Нефект]: “В першій і останній парі рядків зібрано тут [у вірші] кілька сильних слухових образів – рев великої ріки, свист і виття вітру, крик сичів, скрип дерева – **все** ефекти чисто музикальні” [19, с. 492];

– прикметникові [Adj + Нефект]: “Високий **економічний** ефект дає державі застосування в машинобудуванні точного лиття, точних методів штампування й електрошлакового зварювання”; “Вибух не давав **потрібного** ефекту” [19, с. 492]; “економічний ефект” [17; 19, с. 268; 20];

– [Conj_{word} + Нефект], де перед каузальною домінантою стоїть сполучникове слово, за допомогою якого до головного речення приєднується підрядне: “Він став думати про те, **який** ефект викличе його книжка, коли вона вийде з друку” [19, с. 492];

– прийменникові [Prep + N_{ефект}]: “Вирішено було... взятися за влаштування лялькового театру з декораціями, ефектами та всякою театральністю” [19, с. 492]

Правобічні структури є теж не численними:

– з дієсловом після каузальної домінанти “ефект” [Нефект+V]: “Він став думати про те, який ефект **викличе** його книжка, коли вона вийде з друку” [19, с. 492];

– з іменником у родовому відмінку [Нефект+N_{gen}]: “Ефект **присутності**”; “Ефект **мультиплікатора**” [17, с. 268; 20];

– з часткою [Нефект+Part]: “... ефекти **чисто** музикальні” [19, с. 492];

– з єднальним сполучником [Нефект+Conj_{cop}]: “з декораціями, ефектами **та** всякою театральністю” [19, с. 492].

Отже, для каузальної домінанти “ефект” в українській мові нами виокремлено п’ять (5) лівобічних типів колокацій і чотири (4) правобічні. Прототипною є лише одна – [Adj + Нефект], оскільки вона наявна у всіх трьох словниках, які підлягали аналізу.

Підсумовуючи, зазначимо, що в результаті вивчення колокацій з каузальною домінантою “ефект” в англійській та українській мовах було ідентифіковано п’ять (5) лівобічних типів колокацій в обох мовах, з яких два (2) є спільними ([Adj + N_{effect/ефект}], [Prep + N_{effect/ефект}]), і два (2) та чотири (4) правобічних. Отримані дані свідчать про доцільність використання колокаційного підходу у навчанні іншомовної комунікативної компетенції студентів, що також сприятиме поліпшенню якості перекладу, оскільки саме в колокаціях як мінімальних структурних одиницях виявляється специфіка будови кожної окремої мови.

У перспективі вбачаємо формування реєстру колокацій із каузальною домінантою “ефект” на базі дискурсів різних типів.

Л і т е р а т у р а :

1. Бобкова Т. В. Теоретико-методологічні підходи до вивчення колокацій у сучасному мовознавстві / Т. В. Бобкова // Вісник КНЛУ. Серія “Філологія”. – 2014. – Т. 17. – № 2. – С. 14–22.
2. Борисова Е. Г. Фразеологическое значение в устойчивых словосочетаниях / Е. Г. Борисова, О. В. Захарова // Филологические науки. – 1994. – № 4. – С. 77–84.

3. Бялек Э. Коллокация как единица перевода / Э. Бялек // Cuadernos de Rusística Española. – 2004. – № 1. – С. 223–231.
4. Вінокур Н. А. Внутрішня форма і мотивованість термінів / Н. А. Вінокур // Історія, стан і перспективи розбудови української термінології. – К. : Наука, 1992. – С. 57–65.
5. Ирисханова О. К. Речевые клише: этикет или нечто большее? / Ольга Камалудиновна Ирисханова. – Щецин : Изд-во Ун-та слав. филологии “Język. Człowiek. Dyskurs”. – Щецин, 2013.
6. Загнітко А. П. Філософські основи сучасного лінгвістичного аналізу [Електронний ресурс] / А. П. Загнітко. – Режим доступу : <http://litmisto.org.ua/?p=679>
7. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Елена Самуиловна Кубрякова. – М. : “Едиториал УРСС”, 2004. – 560 с.
8. Кургут Л. П. Функціонально-граматична категорія причини та наслідку / Л. П. Кургут // Мовні і концептуальні картини світу / відп. за вип. д. ф. н., проф. А. Д. Белова. – К. : Національний університет імені Тараса Шевченка. – 2002. – № 7. – С. 285–290.
9. Леміш Н. С. Вертеральні типи каузальності у споріднених мовах : монографія / Наталія Євгенівна Леміш. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2015. – 508 с.
10. Леміш Н. С. Категорія каузальності та специфічність її лінгвістичної реалізації / Н. С. Леміш // Studia Linguistica : [зб. наук. пр.]. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2013. – Вип. 7. – С. 87–93.
11. Мацько Л. І. Стилїстика і культура української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Вид-во “Вища школа”, 2003 – С. 296.
12. Левченко О. Гендерні особливості української художньої прози (за даними аналізу частотності колокацій у текстах 60-80-х та 2000-х років) [Електронний ресурс] / О. Левченко, Я. Бутельський. – Режим доступу : <http://levchenko.eu/images.pdf>
13. Bahns J. Lexical collocations: a contrastive view [Electronic Resource] / J. Bahns // ELT Journal 47 (1). – 1993. – P. 56-63. – Mode of Access : <https://academic.oup.com/eltj/article-abstract/47/1/56/618464/Lexical-collocations-a-contrastive-view>
14. Bartsch S. Structural and Functional Properties of Collocations in English: A Corpus Study of Lexical and Pragmatic Constraints on Lexical Co-occurrence [Electronic Resource] / Sabine Bartsch. – Gunter Narr Verlag, 2004. – Mode of Access : <https://benjamins.com/#catalog/journals/ijcl.10.2.08nes/details>

Лексикографічні джерела :

15. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – [2-е изд., стер.]. – М., УРСС, 2004. – 571 с.
16. Бенсон М. Комбинаторный словарь английского языка / М. Бенсон, Э. Бенсон, Р. Илсон. – М. : Рус. яз., 1990. – 286 с.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
18. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / [гол. ред. О. С. Мельничук та ін.]. – К. : Наукова думка, 1982. – Т. 2 : Д–Копці. – 573 с.
19. Словник української мови : в 11 т. / [ред. кол. : І. К. Білодід (гол. ред.) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970. – Т. 2 : Г–Ж. – 550 с.
20. Український тлумачний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eslovnkyk.com/>
21. Macmillan Dictionary [Electronic Resource]. – Mode of Access : <https://www.macmillandictionary.com/>
22. Online Etymology Dictionary [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://www.etymonline.com>
23. OXFORD Collocation Dictionary [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://oxforddictionary.so8848.com/search1?word=effect>
24. The BBI Combinatory Dictionary of English [Electronic Resource]. – Mode of Access : <https://benjamins.com/#catalog/books/z.bbi/main>

References :

1. Bobkova T. V. Teoretyko-metodolohichni pidkhody do vyvchennya kolokatsiy u suchasnomu movoznavstvi [Theoretical and methodological approaches to the study of collocations in modern linguistics] / T. V. Bobkova // Visnyk KNU. Seriya “Filolohiya”. – 2014. – Т. 17. – № 2. – С. 14–22.

2. *Borisova Ye. G.* Frazеologicheskoye znachenіye v ustoychivyykh slovosochetaniyakh [Phraseological significance in set word combinations] / Ye. G. Borisova, O. V. Zakharova // *Filologicheskiye nauki*. – 1994. – № 4. – С. 77–84.
3. *Byalek E.* Kollokatsiya kak yedinitса perevoda [Collocation as a unit of translation] / E. Byalek // *Cuadernos de Rusística Española*. – 2004. – № 1. – С. 223–231.
4. *Vinokur N. A.* Vnutrishnya forma i motyvovanist' terminiv [Inner Form and Motivation of Terms] / N. A. Vinokur // *Istoriya, stan i perspektivy rozbudovy ukrayins'koyi terminolohiyi*. – K. : Nauka, 1992. – С. 57–65.
5. *Iriskhanova O. K.* Rechevyye klishe: etiket ili nechto bol'sheye? [Speech cliches: etiquette or something more?] / Ol'ga Kamaludinovna Iriskhanova. – Shchetsin : Izd-vo Un-tа slav. filologii “Język. Człowiek. Dyskurs”. – Shchetsin, 2013.
6. *Zahnitko A. P.* Filosofs'ki osnovy suchasnoho linhvistychnoho analizu [Philosophical foundations of modern linguistic analysis] [Elektronnyy resurs] / A. P. Zahnitko. – Rezhym dostupu : <http://litmisto.org.ua/?p=679>
7. *Kubryakova Ye. S.* Yazyk i znaniye: Na puti polucheniya znaniy o yazyke: Chasti rechi s kognitivnoy tochki zreniya. Rol' yazyka v poznanii mira [Language and knowledge: On the way of getting knowledge of the language: Parts of speech from the cognitive point of view. The role of language in the cognition of the world] / Yelena Samuilovna Kubryakova. – M. : “Yeditorial URSS”, 2004. – 560 s.
8. *Kurhut L. P.* Funktsional'no-hramatychna katehoriya prychyny ta naslidku [Functional-grammatical category of cause and effect] / L. P. Kurhut // *Movni i kontseptual'ni kartyny svitu / vidp. za vyp. d. f. n., prof. A. D. Byelova*. – K. : Natsional'nyy universytet imeni Tarasa Shevchenka. – 2002. – № 7. – С. 285–290.
9. *Lemish N. YE.* Verteral'ni typy kauzal'nosti u sporidnenykh movakh : monohrafiya [Vertical types of causality in related languages : monograph] / Nataliya Yevhenivna Lemish. – Zhytomyr : Vyd-vo ZHDU imeni I. Franka, 2015. – 508 s.
10. *Lemish N. YE.* Katehoriya kauzal'nosti ta spetsyfichnist' yiі linhvistychnoyi realizatsiyi [The category of causality and the specificity of its linguistic realization] / N. YE. Lemish // *Studia Linguistica : [zb. nauk. pr.]*. – K. : Vyd. dim Dmytra Buraho, 2013. – Vyp. 7. – С. 87–93.
11. *Mats'ko L. I.* Stylistyka i kul'tura ukrayins'koyi movy [Stylistics and Culture of the Ukrainian Language] / L. I. Mats'ko, O. M. Sydorenko, O. M. Mats'ko. – K. : Vyd-vo “Vyscha shkola”, 2003 – С. 296.
12. *Levchenko O.* Henderni osoblyvosti ukrayins'koyi khudozhn'oyi prozy (za danymy analizu chastotnosti kolokatsiy u tekstakh 60-80-kh ta 2000-kh rokiv) [Gender features of Ukrainian artistic prose (according to the analysis of the frequency of collocation in the texts of the 60-80s and 2000s)] [Elektronnyy resurs] / O. Levchenko, YA. Butel's'kyy. – Rezhym dostupu : <http://levchenko.eu/images.pdf>
13. *Bahns J.* Lexical collocations: a contrastive view [Electronic Resource] / J. Bahns // *ELT Journal* 47 (1). – 1993. – P. 56-63. – Mode of Access : <https://academic.oup.com/eltj/article-abstract/47/1/56/618464/Lexical-collocations-a-contrastive-view>
14. *Bartsch S.* Structural and Functional Properties of Collocations in English: A Corpus Study of Lexical and Pragmatic Constraints on Lexical Co-occurrence [Electronic Resource] / Sabine Bartsch. – Gunter Narr Verlag, 2004. – Mode of Access : <https://benjamins.com/#catalog/journals/ijcl.10.2.08nes/details>

Lexicographic Sources :

15. *Akhmanova O. S.* Slovar' lingvisticheskikh terminov [Dictionary of Linguistic Terms] / O. S. Akhmanova. – [2-ye izd., ster.]. – M., URSS, 2004. – 571 s.
16. *Benson M.* Kombinatornyy slovar' angliyskogo yazyka [Combinatorial Dictionary of English] / M. Benson, E. Benson, R. Ilson. – M. : Rus. yaz., 1990. – 286 s.
17. Velykyy tlumachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy [Unabridged Dictionary of Contemporary Ukrainian Language] / [uklad. i hol. red. V. T. Busel]. – K. : Irpin' : Perun, 2001. – 1440 s.
18. Etymolohichnyy slovnyk ukrayins'koyi movy [Etymological dictionary of the Ukrainian language] : u 7 t. / [hol. red. O. S. Mel'nychuk ta in.]. – K. : Naukova dumka, 1982. – T. 2 : D–Koptsi. – 573 s.
19. Slovnyk ukrayins'koyi movy [Dictionary of the Ukrainian language] : v 11 t. / [red. kol. : I. K. Bilodid (hol. red.) ta in.]. – K. : Naukova dumka, 1970. – T. 2 : H–ZH. – 550 s.
20. Ukrayins'kyy tlumachnyy slovnyk [Ukrainian Explanatory Dictionary] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://eslovnyk.com/>
21. Macmillan Dictionary [Electronic Resource]. – Mode of Access : <https://www.macmillandictionary.com/>
22. Online Etymology Dictionary [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://www.etymonline.com>
23. OXFORD Collocation Dictionary [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://oxforddictionary.so8848.com/search1?word=effect>

24. The BBI Combinatory Dictionary of English [Electronic Resource]. – Mode of Access : <https://benjamins.com/#catalog/books/z.bbi/main>

Вайнорене І. П. Коллокації з каузальною домінантою “ефект” в англійському і українському мов.

В статті представлено порівняльний аналіз колокацій з каузальною домінантою “ефект” в двох неблизкородствених мовах. Уточнено визначення поняття “колокація”, виділено типи колокацій з лексемою *effect* в англійському і лексемою *ефект* в українському мовах. В результаті дистрибутивного аналізу колокацій з каузальною домінантою “*effect*” в англійському мові встановлено сім (7) типів колокативних поєднань, а з каузальною домінантою “*ефект*” в українському мові – дев'ять (9) типів. Отримані дані свідчать про наявність загальних і різних типів колокацій в мовах порівняння, знання яких допоможе уникнути помилок при перекладі в процесі формування іноземної комунікативної компетенції.

Ключові слова: колокація, каузальна домінанта, типи колокацій з лексемою ефект, іноземна комунікативна компетенція.

Vainorene I. P. Collocations with Causal Dominant “Effect” in English and Ukrainian.

The paper deals with the contrastive analysis of collocations with the causal dominant “effect” in two far-related languages. The objective was achieved through specifying of the definition of “a collocation”, and both detecting and identifying the types of collocations with the lexeme “effect” in English and the lexeme “ефект” in Ukrainian. Because of distributional analysis of collocations with the causal dominant “effect” in English there have been defined seven (7) types of collocations while with the causal dominant “ефект” in Ukrainian – nine (9) types of collocations. The obtained data show that the languages under contrasting have common and specific types of collocations, the awareness of which can help to avoid mistakes in the process of foreign language communicative competence formation as well as in the process of translation.

Keywords: a collocation, a causal dominant, types of collocations with lexeme effect, a foreign language communicative competence.

УДК 811.111

Дишлева С. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова;
Дишлева Г. В.
Національний авіаційний університет

СВОЄРІДНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ З ДІЄСЛОВАМИ БАЖАННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Статтю присвячено дослідженню речень з дієсловами бажання в єдності структурного, семантичного і комунікативного аспектів. Встановлено смислові функції компонентів формальної структури речень з дієсловами бажання, виявлено способи реалізації семантики речення на синтаксичному рівні, проаналізовано характер модальності речень з дієсловами бажання та визначено текстотвірні властивості цих речень.

Ключові слова: дієслова бажання, лексичні, морфологічні, синтаксичні засоби вираження, модально-прагматичний аспект, метакомунікативні функції речень.

Дієслово є основною одиницею у системі частин мови, що зумовлюється його особливим статусом у складі комунікативної одиниці – речення. Ця частина мови вирізняється складністю свого змісту, різноманітністю граматичних категорій та форм, багатством парадигматичних та синтагматичних зв'язків. “Дієслово – це найбільш складна, найбільш містка граматична категорія. Дієслово є найконструктивнішим у порівнянні з усіма іншими категоріями частин мови. Дієслівні конструкції мають